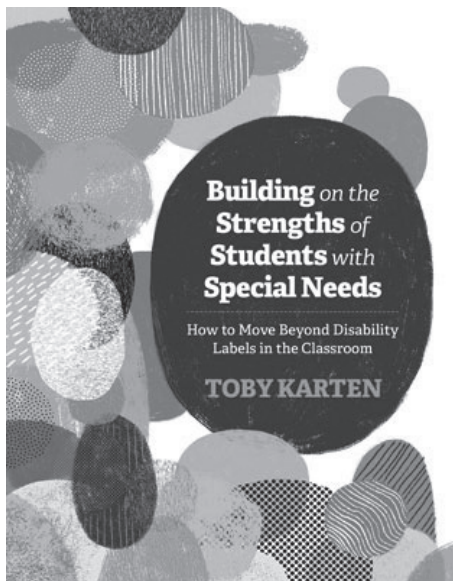

TOBY KARTEN, BUILDING ON THE STRENGTHS OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS – HOW TO MOVE BEYOND DISABILITY LABELS IN THE CLASSROOM

ASCD book, 2017., 150 str.

Knjigu *Building on the Strengths of Students with Special Needs – How to Move Beyond Disability Labels in the Classroom* pod autorstvom Toby Karten²¹, objavila je u svibnju 2017. godine izdavačka kuća ASCD book. Knjiga je napisana na engleskom jeziku i sadrži 150 stranica teksta te šest priloga. Uz uvod i završnu riječ, sastoji se od ukupno 13 poglavlja. Opisuje obilježja i karakteristike najčešćih specifičnih teškoća kod učenika od predškolske do visokoškolske dobi, a sve u okviru inkluzivnih strategija primijenjivih u praksi. Svako poglavlje naglašava važnost inkluzivnog kurikulu-ma poštujući učenikovu individualnost, sposobnosti i ograničenja.

²¹ Toby Karten je profesorica, stručnjakinja za inkluziju, autorica znanstvenih publikacija iz područja inkluzivne pedagogije. Profesionalni cilj joj je pomoći učiteljima da uvedu inkluziju u svoje razrede.

Knjiga je namijenjena odgojno – obrazovnim djelatnicima u praksi koji se svakodnevno susreću s učenicima s teškoćama u razvoju, istraživačima pedagogije djece s teškoćama u razvoju kao i doktorandima pedagogije i drugih srodnih znanosti. Slijedi pregled po poglavljima. Prikaz pojedinog poglavlja sastoji se od opisa teškoće, mogućnosti rada u razredu, inkluzivnih strategija i literature.

U prvom, uvodnom poglavlju, autorica objašnjava temeljne pojmove pedagogije djece s teškoćama u razvoju i naglašava ciljeve koje si moramo postaviti u radu s učenicima. Svaki trenutak u radu s njima mora biti odgojno – obrazovne prirode, a ciljevi jasni, realni i mjerljivi. Autorica naglašava i neizostavnu mrežu podrške koja uključuje obitelj, zajednicu i stručnjake.

Prvo poglavlje nosi naziv *Učenici s disleksijom i ostali teškoćama učenja* (Students with Dyslexia and Other Reading Differences). Cilj ovog poglavlja bio je opisati organske uzroke disleksije i drugih poremećaja kod učenika te objasniti utjecaj poremećaja na svakodnevne teškoće u radu s njima. Disleksija podrazumijeva kognitivne teškoće čitanja, imenovanja, procesuiranja informacija, radne memorije i pažnje. Uočava se u nižim razredima osnovne škole. Teškoće se očituju u poznavanju značenja riječi, slovanju, čitanju, razumijevanju pročitane te pismenom izražavanju. Sve to zahtijeva prilagodbu nastavnih sadržaja i metoda te korištenje inkluzivnih strategija prilagođenih svakom učeniku. Auto-

rica navodi neke od inkluzivnih strategija korištenih u radu s učenicima s disleksijom, vodeći računa i o suvremenim tehnologijama u nastavi kao što su e-knjige, prezentacije i posteru u nastavi. Zanimljiva je strategija učenja dekodiranjem, korištenje zvučnih simbola, asocijacija i sl. Zaključuje važnošću suradnje s roditeljima kao ključnim partnerima.

Cilj drugog poglavlja pod nazivom *Učenici s deficitom pažnje – Hiperaktivni poremećaj, ADHD* (Students with Attention Deficit Hyperactivity Disorder – ADHD) bio je opisati i analizirati poremećaj hiperaktivnosti koji se očituje kroz nedostatak pažnje, motorički nemir, sanjarenje i nezainteresiranost, nedostatak socijalnih vještina. Autorica navodi biološke uzroke te važnost pravovremenog prepoznavanja deficita. Savjetuje učitelje kojim inkluzivnim strategijama olakšati svakodnevni rad s učenicima s deficitom hiperaktivnosti. Navodi primjer uvođenja učenika u nastavu putem priča i novela, povezivanja teorije i prakse iz matematike kroz mjerenje površine učionice i škole, igre uloga, kreativni dijalozi i sl.

Učenici sa socijalnim, emocionalnim i ponašajnim teškoćama (Students with Social, Emotional and Behavioral Differences) naziv je trećeg poglavlja čiji je cilj opisati organske uzroke i obilježja socijalnih, emocionalnih i ponašajnih teškoća i njihov utjecaj na učenikovo funkcioniranje u školi. U ovu vrstu poremećaja ubrajamo depresiju, anksioznost, poremećaje prehrane, kompulzivno ponašanje, promjene raspoloženja, destruktivnost, prkos i sl. Takvim učenicima treba pružiti posebnu podršku i pomoć. Autorica i u ovom poglavlju nudi provjerene inkluzivne strategije za pomoć učiteljima u nastavi kroz neverbalnu komunikaciju,

igre uloga, pohvale i humor u nastavi, grafičko izražavanje svojih osjećaja skalamom od 1 do 5, igranje novinara. Neizostavna je i pomoć roditelja i stručnjaka.

Autorica u četvrtom poglavlju *Učenici sa specifičnim teškoćama učenja* (Students with Specific Learning Disabilities) navodi da je riječ o najopsežnijem području pedagogije djece s teškoćama. Kao i kod drugih poremećaja, uzroke je teško odrediti. Riječ je o problemima slušne, vizualne i motoričke prirode, intelektualnim i emocionalnim teškoćama. U nastavi se teškoće uočavaju prilikom govora, čitanja, pisanja ili rješavanja problematskih situacija. Najčešći poremećaji ovog spektra su disgrafija odnosno poremećaji pisanja i diskalkulija odnosno poremećaj računanja. Inkluzivne strategije za pomoć nastavnicima dio su i ovog poglavlja te Karten navodi prednosti umne mape, e-knjiga, online igara za učenje, grafičkih organizacija teksta, čak i društvenih mreža u nastavi. Niz je mrežnih stranica i platformi koje učitelji mogu posjetiti i koristiti u nastavi kao što su Brainpop, Funbrain, Glogster, GoAnimate, Goodreader, Quizlet. Pomoć u učenju mogu pružiti i vršnjaci pomagači.

Peto poglavlje koje nosi naziv *Učenici s poremećajem izvršne funkcije* (Students with Executive Function Disorder) ima za cilj opisati poremećaje u organizaciji i regulaciji. Poremećaji su to koji utječu na pažnju, rješavanje problema, donošenje odluka, mogućnost koncentracije i sl. Često je u kombinaciji s još nekim poremećajima iz spektra autizma, ADHD-a i specifičnih teškoća učenja. Kako bi učenici s ovim teškoćama aktivno sudjelovali u odgojno – obrazovnom procesu, nužno je u nastavi primijeniti inkluzivne strategije koje navodi autorica. Tim strategijama ra-

zvijati će se samopouzdanje i samopoštovanje učenika. Autorica navodi primjer pisanja dnevnika čitanja iz lektire prilagođenog učeniku s teškoćama, digitalni dnevnik rada i obveza i sl.

Učenici s govornim i jezičnim teškoćama (Students with Speech and Language Disorders) šesto je poglavlje. Autorica u ovom poglavlju objašnjava pojam *disartrije* odnosno spor i nerazgovjetan govor koji može biti u kombinaciji s drugim teškoćama kao što su intelektualne teškoće ili autizam. Teškoće se očituju u artikulaciji glasova, pravilnom izgovoru, razumijevanju i komunikaciji. U nastavi učenici ma otežavaju čitanje, pisanje i slušanje.

Autorica navodi primjere korištenja snimanja glasova u nastavi, usporedba točnih i netočnih glasova, prefiksna i sufiksna tvorba riječi, sastavljanje rečenica, semantika i sl.

Sedmo poglavlje *Učenici sa poremećajem slušne obrade informacija* (Students with Auditory Processing Disorder) razmatra teškoće u slušanju i razumijevanju informacija. Naime, riječ je o teškoćama koje se uočavaju već u predškolskoj dobi, a karakterizira ih nemogućnost praćenja uputa, njihov redoslijed i interpretacija. U razredu se to odnosi na nemogućnost praćenja uputa učitelja, stoga je nužno koristiti vizualne metode u sklopu inkluzivnih strategija koje preporuča autorica. Jedna od njih je i platforma Quizlet koja učenicima omogućuje provjeru vokabulara kroz zanimljive igre, kartice i digitalne testove.

Cilj je osmog poglavlja pod nazivom *Učenici s poremećajem iz autističnog spektra* (Students with Autism Spectrum Disorder) dobiti uvid u poremećaj koji uključuje teškoće govora, komunikacije i socijalnih vještina, ponavljajuća i stere-

otipna ponašanja. Učenici s autizmom imaju teškoće u razumijevanju, tzv. skrivenog kurikuluma, neverbalnih znakova i facijalne ekspresije. Potrebne su im jasne i konkretne upute. Inkluzivne strategije za rad u razredu dio su i ovog poglavlja, a uključuju biblioterapiju, liste ponašanja učenika, društvene priče, personalizirani kalendari, *Čitaj – Piši – Razmišljaj metoda*, vizualni alati, pomagala i simboli, slikovito prikazivanje priča, raščlanjivanje uputa na male korake i sl.

Deveto poglavlje nosi naziv *Učenici s intelektualnim teškoćama* (Students with Intellectual Disabilities). Usmjereno je učenicima koji ima teškoća s učenjem, rezoniranjem, rješavanjem problema. Osim toga, utječe i na svakodnevne aktivnosti i rutinu. Takvi učenici zahtijevaju individualni pristup uz kvalitetnu suradnju s roditeljima te korištenje inkluzivnih strategija u nastavi koje uključuju jasne i konkretne upute, povezanost sadržaja sa stvarnim životom, poticanje interesa učenika, društvene priče, izrada tjednog plana učenja po koracima, korištenje tehnologije u nastavi.

U desetom poglavlju pod nazivom *Učenici s gluhoćom i oštećenjem sluha* (Students with Deafness and Hearing Impairments) autorica opisuje samu teškoću te kako i koliko ona utječe na praćenje nastave i sudjelovanje u nastavnom procesu. Nastavu je potrebno prilagoditi i koristiti inkluzivne strategije temeljene na vizualnom planu nastave. Glasno i jasno davanje uputa uz korištenje neverbalne komunikacije, ponavljanje izrečenog i provjera razumijevanja, usmjeravanje aktivnosti, metode demonstracije, praktičnog rada, dramatizacije i crtanja. Pri tome je važno voditi računa o sposobnostima i jakostima učenika s gluhoćom. Neizostavna je pomoć i vršnjaka pomagača.

Učenici sa sljepoćom i oštećenjima vida (Students with Blindness and Visual Impairments) jedanaesto je poglavlje. Riječ je o oštećenjima koja utječu na obrazovni, razvojni i socijalni razvoj svakog učenika. Autorica navodi postojanje posebnih ustanova i škola za učenika sa sljepoćom i oštećenjima vida, no kritizira odvajanje i zagovara integraciju takvih učenika u redovne škole. Potrebno je da se učitelji usavršavaju u području inkluzivne pedagogije kako bi nastavu prilagodili učenicima bilo kojih teškoća pa tako i oštećenja vida. Učenicima s oštećenjem vida potrebno je osigurati više vremena za rad, pri davanju uputa biti jasni i konkretni, koristiti metode demonstracije pomoću reljefa, usmeno objasniti sadržaj koji će se prikazivati, uvećati sadržaj, karte, sheme ili crteže.

Dvanaesto poglavlje *Učenici s tjelesnim oštećenjima* (Students with Physical Disabilities) razmatra teškoće u tjelesnom funkcioniranju učenika. Ovdje se naglašava sigurnost učenika s obzirom na to da veliki broj škola nije prilagođen učenicima s tjelesnim oštećenjima. Stoga je nužno surađivati s roditeljima učenika te im osigurati kvalitetno i sigurno okruženje. Učeniku je potrebno osigurati više vremena za rješavanje zadataka, odabrati tipove zadataka koji motiviraju po principu lakši – teži – lakši, koristiti kreativne digitalne alate, češće vježbati i ponavljati.

Posljednje, trinaesto poglavlje nosi naziv *Učenici s višestrukim teškoćama* (Students with Multiple Abilities). Opisuje slučajeve kada učenik ima više od jedne prepoznate teškoće. Primjerice,

riječ je o kombinaciji intelektualnih teškoća, teškoća učenja, govornih i senzoričkih oštećenja. Prilagođavanje vremena rada, pojedinačno zadavanje zadataka, korištenje tipova zadataka višestrukog izbora, češće vježbanje i ponavljanje, prilagođavanje aktivnosti, zajedničko planiranje rada s učenikom, češća promjena aktivnosti, pojednostavljivanje sadržaja učenja, primjena shematskih prikaza. Sve to predstavlja izazov pred učitelje koji teškoću na vrijeme trebaju znati prepoznati i u svakodnevnom radu primijeniti inkluzivne strategije u nastavi.

Zaključno, knjiga *Building on the Strengths of Students with Special Needs – How to Move Beyond Disability Labels in the Classroom* na sustavan način daje pregled najčešćih teškoća u razvoju učenika s kojima se učitelji svakodnevno susreću u svome radu, a sve u kontekstu inkluzivne pedagogije i strategija primijenjivih u praksi. Preciznije, knjiga daje uvid u konkretne savjete i upute učiteljima koje metode, oblike i strategije rada koristiti u radu s učenicima s teškoćama u razvoju. Zbog toga je, kao priručnik, prikladna za odgojno – obrazovne djelatnike, teoretičare odgoja i obrazovanja u inkluzivnoj pedagogiji, kao i za studente i doktorande pedagogije i srodnih znanosti. Budući da je pitanje izobrazbe učitelja s obzirom na uvjete inkluzivnog obrazovanja danas vrlo aktualno, knjigu smatram vrijednim doprinosom kvalitetnijem stručnom usavršavanju učitelja i odgojno – obrazovnih djelatnika.

Dajana Vinković,

Filozofski fakultet u Osijeku, Osijek
dajana.babli@gmail.com